

ЛИТЕРАТУРА

1. Ботанико-фармакогностический словарь / К.Ф. Блинова [и др.]; под ред. К.Ф. Блиновой, Г.П. Яковлева. – М.: Высш. шк., 1990. – 270 с.
2. Головкин Б.Н. О чем говорят названия растений / Б.Н. Головкин. – М.: Агропромиздат, 1986. – 160 с.
3. Дворецкий И.Х. Древнегреческо-русский словарь: ок. 70 000 слов: в 2 т. / И.Х. Дворецкий. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1958. – 2 т.
4. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь: ок. 50 000 слов / И.Х. Дворецкий. – 4-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1996. – 845 с.
5. Каден Н.Н. Этимологический словарь латинских названий растений, встречающихся в окрестностях агробиостанции МГУ «Чашниково» / Н.Н. Каден, Н.Н. Терентьева; под ред. В.И. Мирошенковой. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. – 203 с.
6. Лекарственные растения: самая полн. энцикл. / А.Ф. Лебедева [и др.]. – М.: АСТ-пресс книга, 2004. – 907 с.
7. Прохоров В.П. Ботаническая латынь: учеб. по биол. и пед. специальностям / В.П. Прохоров. – М.: Академия, 2004. – 271 с.
8. Словарь современного русского литературного языка: [в 17 т.] / Акад. наук СССР, Ин-т рус. яз.; гл. ред.: В. И. Чернышев (гл. ред.) [и др.]. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1950–1965. – 17 т.
9. Цисык А.З. Латинский язык для биологов: учеб. пособие / А.З. Цисык, Г.И. Шевченко; под ред. В.В. Лысака. – Минск: Белорус. гос. ун-т, 2008. – 123 с.
10. Ernout A. Dictionnaire étymologique de la langue latine: histoire des mots: en 2 vol. / A. Ernout, A. Meillet. – 4. éd., rev., corr. et augm. – Paris: Klincksieck, 1959. – 2 vol.

УДК 821.131.1-343.09''20''С.Бенні:398.21

Кушнір І. Б.

**Львівський національний університет ім. Івана Франка,
Львів, Україна**

АРХЕТИП ПОПЕЛЮШКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджений архетипний образ Попелюшки, соціально переосмислений у сатиричній казці «Попелюшок» С. Бенні. Констатуємо зниженість казкових образів і пристосування архетипу Попелюшки до чоловічого образу трансформуючи мораль і висновки щодо цінностей нашого часу зі збереженням морального дидактизму казки – доброчесність, щирість і любов до інших знаходять винагороду.

Ключові слова: архетип, архетипний образ, казка, образ Попелюшки, трансформація, іронія.

In this article the archetypical image of Cinderella has been investigated in the fairy tale by Italian novelist Stefano Benni in his new satirical interpretation. The author adapted the Cinderella image to the male character with satirical depreciation of fairy tale characters transforming in this way his point of view about moral and values in XXI century. It was stated that the didacticism of the well-known fairy tale Cinderella: honesty, kind-heartedness and love to the other are to be rewarded – was preserved.

Key words: archetypе, archetypical image, fairy tale, Cinderella image, transformation, irony.

Відомо, що форма казки використовується у народній творчості для передачі досвіду поколінь та є ілюстрацією колективного несвідомого певної групи людей. Відповідно мета казки – сформувати певний тип поведінки заснований на моральних цінностях, які має засвоїти суспільство і керуватися ними у своїй поведінці. Оскільки через формування світоглядної позиції і поведінки відбувається створення культури народу, то при аналізі архетипів казки важливий кодекс поведінки у цьому типі культури. Архетип Попелюшки використовується у казках різних народів у різних інтерпретаціях зберігаючи основну канву казкової історії: винагорода добродетності, доброти і працелюбства молодій дівчині. Позитивний посыл казки – працелюбність дасть можливість «вибитися у люди з нижчого прошарку», саме цей міф є важливим у європейській цивілізації, вважає А. П. Толмачева [4, с. 136]. Сюжет живе вже понад 2500 років і має більше 700 версій, стверджує у своїй статті А. П. Толмачева [4, с. 137].

Сучасна психологія теж оперує архетипом Попелюшки, причому він виявляється як у жінок, так і у чоловіків, зокрема у тих, у кого несформований архетип героя. Для психологів у казці головним для вивчення є психотип дочки під впливом негативного материнського комплексу, у якої, як наслідок, порушується процес індивідуалізації та надалі вона прагне самореалізуватися через чоловічий архетип Принца. Архетип Попелюшка функціонує у взаємодії з архетипом Принца, що зараз трансформувався у психологічний тип Мажора, якого цікавить процес пошуку-квесту, а не власне дівчина та її кохання.

Найбільш відомий образ Попелюшки відображений у казці Ш. Перро "Попелюшка" та у казці братів Грімм, у російській казці «Чорнушка». В українських казках маємо різновиди цієї історії, перебрання сюжету і розвиток архетипу Попелюшки: "Казки про красуню і злу бабу" (варіант П. Куліша), у казці "Німа царівна". Спостерігаємо розвиток архетипу у образі Козетти В. Гюго, в оповіданні Г. Гессе «Наречена», а також у «жіночих романах» М. Мітчелл, Дж. Остін, сучасних авторок, як от А. Гавальда та ін.

У наш час спостерігаємо профанацію казкових сюжетів і використання трансформованих архетипних казкових образів із наповненням новим змістом. Зрозуміло, що ця казка з часом набирає нового змісту, чи «осучаснюється» відповідно до суспільних інтересів доби. Архетипний образ Попелюшки соціально переосмислений у сатиричній казці «Попелюшок» сучасного італійського автора С. Бенні. Зберігаючи фабулу автор інтегрує її у реальність Італії XXI ст., аспекти казки знижені і пристосовані до чоловічого образу трансформуючи мораль і висновки до цінностей цього часу.

Мета статті — вивчити здійснені трансформації казки «Попелюшка» у сатиричній казці «Попелюшок» італійського письменника С. Бенні (1947 року нар.) та особливості використання архетипного образу Попелюшки у XX-XXI ст., а також виявлення лінгвокогнітивних операцій і прийомів експлікації архетипів та архетипних смислів у тексті авторської казки за допомогою методу *close reading*. Об'єктом дослідження стала авторська казка С. Бенні, а предметом — архетипні образи Попелюшка (хлопця) і Принцеси.

Як зазначає К. Яковенко, у Попелюшці сучасної доби відсутнє поняття моральних чеснот, а залишилося сподівання на «жіноче щастя»: використовуючи свою привабливу зовнішність молода дівчина прагне вдало влаштуватися у житті використовуючи чоловіка для досягнення своєї мети, що у сучасній психології позначають терміном «комплекс Попелюшки» [5] (пасивна позиція покладатися на

Принца (перегук з образом Годо у Беккета)). Стереотип Попелюшки проник у свідомість дівчат та хлопців віддавна та утвердився як психологічна проблема саме у ХХ ст. Актуальність дослідження – у розвінчанні стереотипу і цікавій авторській інтерпретації архетипного образу Попелюшки сучасним італійським автором.

Вихідними для статті стали положення С.Біркхойзер-Оері, Х.Дікмманн, В.Пропп, М.-Л. фон Франц, К.-П. Естес, К.-Г. Юнга, М. Еліаде, О. Тиховської та багатьох інших, що вивчали чарівну казку як «розгорнутий метафоричний сценарій психологічної ініціації» [3]. Якщо ж ініціація невдала, віковий перехід не здійснено, людина залишається на інфантильному рівні розвитку, їй не вдається одружитися або ж укладений шлюб виявляється невдалим, соціум видається їй чужим і незрозумілим [3].

Базовими орієнтирами дослідження слугують положення К.-Г. Юнга. Відомо, що сюжети чарівних казок мають на меті підготувати дитину до різних життєвих ситуацій й на рівні символів змодельовати прийняття рішень на кожному етапі становлення, щоб забезпечити найбільш сприятливий розвиток подій. Як відомо з праць К.-Г. Юнга та інших дослідників-психологів, людина в процесі дорослішання проходить своєрідну психологічну ініціацію, відповідно до результату якої людина зможе реалізувати своє бачення щасливого життя у шлюбі.

Вважаємо, що психоаналітична інтерпретація чарівних казок йде від досліджень К.-Г. Юнга, котрий стверджував, що герої чарівних казок є проєкціями різних архетипів. Архетип за загальноприйнятим визначенням розглядаємо як прообраз, вроджені психічні структури, первинні схеми образів фантазії, що містяться в колективному несвідомому, апріорно формують активність уяви й лежать в основі загальнолюдської символіки [3].

За К. Г. Юнгом саме у казках чітко виявляються психічні архетипи. Важливо для нашого дослідження нагадати про архетипи Аніми та Анімуса. Загальновідомо, що архетипи аніма та анімус відображають припущення К. Г. Юнга, що кожен несе в собі певні психологічні характеристики протилежної статі. Аніма відображає жіночі (фемінні) риси в чоловічому характері, а анімус — чоловічі (маскулінні) характеристики в жіночому. Як і більшість інших архетипів, ця пара бере початок в найбільш глибинних, примітивних шарах досвіду предків людини, коли чоловіки і жінки засвоювали певні емоційні та поведінкові тенденції протилежної статі.

Дотримуємося термінології Л. І Белехової, що вважає доцільним називати Попелюшку та схожі вияви саме архетипними образами, бо його «концептуальні ознаки слугують для формування певного персонажного образу в художньому тексті» [1, с. 10]. Саме у архетипному образі об'єднані універсальні та зрозумілі для всіх ідеї.

Складовими елементами казки про Попелюшку визначаємо наступні:

- Персонаж Попелюшка, що згідно з іменем належить до нижчого прошарку (чоловічий образ у цій казці);
- Персонаж Фея, що спричиняє магічне перетворення і перехід у інший вид себе сутності (замінений у казці С. Бенні на «чарівну» фразу);
- Негативні персонажі, що протистоять головному персонажу, як от мачуха, дочки (хазяїн ресторану і суспільство загалом);
- Персонаж Принц, що забезпечує перехід на інший рівень себе сутності (жіночий персонаж, що не виконує зазначену функцію, бо Попелюшок є цілісним і моральносформованим);
- Реальний предмет для виконання упізнавання (волосок у зупі).

Закономірно, що з розвитком взаємин людина – суспільство у наш час можемо говорити про трансформацію міфів і архетипів у XXI ст. з наповненням їх новими актуальними смислами, відображення чого знаходимо і в авторських літературних творах та авторських казках для дітей XXI ст. Стефано Бенні позиціонує свою історію як філософську казку-алегорію з соціальним підтекстом із підзаголовком «казка для офіціантів».

Казковий початок «одного разу був собі...» трансформується в іронічне закорінення у реальність «був собі бар» (Переклад з російської тут і далі наш. – І. К.) [1, с. 490]. Зал ресторану наповнений звуками і запахами, «у відвідувачів засмагли обличчя, піджаки як на них з голочки вшиті, у барі пахне лосьйоном після бриття, хвойним екстрактом для ванни і сумками з крокодилячої шкіри» [1, с. 490]. Ідилію руйнує офіціант на ймення Антоніо Попелюшок «у бруднющому фартусі, сандалях на босу ногу і целофановою торбинкою замість шапочки» [1, с. 490]. Хазяїн ресторану визначив місце хлопця у ієрархії ресторанного суспільства: «твое діло – вставляти зубочистки у маслини, розкладати сьомгу на канапки, виносити відра, мити ложки і так далі» [1, с. 492]. Проте персонаж цілком задоволений своїм життям, наспівуючи пісню з символічною назвою «Невдячне серце», навіть пташки прилітали його послухати і «у захопленні залишали візитні картки» [1, с. 492]. Старші офіціанти знущалися над ним, проте він не сердився «бо вони вміли нести багато багато чарок між пальцями» [1, с. 492].

Його друзі миші мають свій характер і звички. Це, зокрема, Еммануеле, що «готувався до іспитів на морську свинку» [1, с. 490]. Бачимо наголошення переходу на вищій шабель суспільної ієрархії у іронічному зниженні та акценті на ролі вищої освіти. Найкращим другом було радіо і пан Кавалліна-диктор, що розповідав цікаві історії. Отож, Попелюшка чекав не бал, а приїзд у ресторан на коктейль принцеси Спереллі, дочки магната, «короля» сталі і чавуну. Автор подає таку іронічну характеристику принцеси: «у шістнадцятилітньої Спереллі з ангельським личком за плечима - диплом лінгвіста і дев'ять абортів» [1, с. 493]. На коктейль, звісно, прибули принци на хондах. А Попелюшка зачинили у холодильнику, щоб не псував бенкет. От тоді «велика сльоза скотилася на його замерзлу брову: Попелюшок зник упускати сльозу наверх, щоб не забруднити долівку» [1, с. 493]. Чарівним способом він втрапляє у банкетну залу, сказавши тричі чарівну фразу «на шляху додому й в школу, пийте, діти, кока колу» [1, с. 493]. Принцеса поводить по-принцеськи відмовляючись їсти принесені страви, аж поки Попелюшок не приніс їй звичайну воду і вазочку з порошком соди. Магія спрацювала, і принцеса як звичайна дівчина з'їла шість канапок з шинкою, рагу з кролика, фасоллю і «навіть зригнула» [1, с. 493].

Аж ось північ. Покинувши все, Попелюшок помчав у привокзальний бар, оскільки «ще не розіграв спортивну лотерею» [1, с. 496]. Бо у лотерею реально виграти, як і у казках одружитися з Принцом (натяк на ймовірність казкового збагачення у реальності). Невтішна принцеса ридала доки не знайшли волосок, звичайно ж, у зупі «неймовірно жирний, кучерявий і брудний» [1, с. 496]. У пошуках власника волоска Король звернувся у профспілку, де не було Попелюшка.

Чарівна розв'язка казки: мазератті принцеси збила Попелюшка, коли той розвозив клієнтам торти. І по-казковому вони мають жити довго і щасливо, проте «вона його виходила і найняла за 120 тисяч лір у місяць плюс оплата страхового поліса у свою свиту з двома сомалійськими мажордомами, годувальницею з Фріулі та кухарем з Франції. І всі зажили щасливо у достатку, всі, крім Попелюшка» [1, с.

498]. Ось так завершується ця казка у інтерпретації С. Бенні, підводячи до висновку, що щастя не у грошах і достатку, принаймні не для його персонажа.

Як висновок, констатуємо, що автор зберіг головний моральний дидактизм казки – добротність, ширість і любов до інших знаходять винагороду. Мораль казки – не впадати у відчай, а йти до своєї мети, шукати не матеріальні цінності та винагороду, а бути щасливим роблячи добро іншим та займаючись улюбленою справою. На основі аналізу трансформації фабули казки про Попелюшку розкрито механізм формування і надання нового значення архетипним образам Попелюшка і Принцеси, встановлено особливості їхнього функціонування в філософській казці-алегорії С. Бенні, що уможливило виявлення нових смислів і потенції цих архетипних образів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенні С. Золушек // Истории из предыстории: Сборник сказок для взрослых. Пер. с ит. – М.: Радуга, 1990. – 511с.
2. Белехова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії) // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. – Серія «Філологічні науки». Мовознавство. №3, – 2015. – С. 6–16.
3. Тиховська О. Українська народна чарівна казка: психоаналітичний аспект. Монографія. – Гражда, 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: dspace.uzhnu.edu.ua
4. Толмачева А.П. Возвращение Золушки: современные метафоры и архетипы. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [pglu.ru>upload>iblock>tolmacheva-savchenko](http://pglu.ru/upload/iblock/tolmacheva-savchenko)
5. Яковенко К., Філоненко С.О. Архетип Попелюшки в сучасній «гламурній прозі» (на матеріалі роману Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада») // Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. В. А. Зарва. – Київ : Освіта України, 2008. – Вип. XV : Лінгвістика і літературознавство. – С. 246–256.

УДК: 81'373

Левченко О.О., Сьомак А.В.

**Донецький національний медичний університет,
м. Кропивницький, Україна**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕОЛОГІЗМІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

У статті досліджено деякі особливості словотворення та умови виникнення неологізмів в англійській мові, що з'явилися під час пандемії COVID-19. Ми акцентуємо увагу на неологізмах медичної тематики, що вийшли далеко за межі кола суто медичної галузі та увійшли до словообігу різних верств населення. Були зібрані цікаві приклади тенденцій розвитку мови в умовах пандемії з різних Інтернет-джерел, а саме: електронні словники, Інтернет видання, блоги, тощо. Результати дослідження показали наскільки стрімким та різнобоким може бути розвиток мови за певних умов, та те, що мова дійсно нагадує живий організм, який розвивається за своїми законами, та реагує на переломні моменти у суспільстві.

Ключові слова: неологізми, пандемія, ковід, медичні терміни,